

Asia: VN/6802/2020

Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö arviomuistiosta digitaalisen henkilöllisyyden kehittämiseksi

1) Kommentit arviomuistiossa esitetystä tulevaisuuden visiosta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Arviomuistion mukaan digitaalisia palveluita käytetään yhä enemmän, ja asiointi on siirtymässä monilla toimialoilla pääasiallisesti digitaaliseksi. Muistiossa esitetään, että digitaalisen identiteetin tulisi perustua valtion takaamaan ydinidentiteettiin, joka tarjotaan yhdenvertaisesti ja saavutettavasti kaikille yhteiskunnan palveluja hyödyntäville. Saamelaiskäräjät muistuttaa, että saamelaisille tulee varmistaa yhdenvertainen pääsy käyttää digitaalista identiteettiä ja siihen liitettyjä palveluita saamen kielellä. Palveluntarjoajien tulee huomioida saamelaisten perustuslaissa turvattu oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltä ja kulttuuria (17.3 §). Tämä oikeus vahvistetaan mm. saamen kielilailla (1086/2003), joka turvaa saamelaisten oikeuden käyttää saamen kieltä lain soveltamisalaan kuuluvissa viranomaisissa ja tuomioistuimissa.

Digitaalisen henkilöllisyyden ja siihen liittyvien palveluiden kehittämistyössä tulee myös varata riittävät saamenkieliset tukipalvelut sähköisten julkisten palveluiden käyttöön yhdenvertaisuuden ja saamelaisten kielellisten oikeuksien varmistamiseksi.

2) Kommentit arviomuistiossa esitettyyn toiminnalliseen ratkaisuun

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ei muuta kommentoitavaa, kuin em. saamelaisten kielellisten oikeuksien huomioiminen toiminnallisessa ratkaisussa.

3) Kommentit arviomuistion sisältämästä oikeudellisesta arviosta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Saamelaiskäräjät huomauttaa, että arviointimuistion oikeudellisesta arviosta puuttuu arvio kielellisten oikeuksien toteutumisen kannalta, vaikka ne sisältyvätkin osana perustuslain ja yhdenvertaisuuslain pohdintaa.

Arviomuistissa tuodaan esille, että digitaalisilla palveluilla voidaan edistää yhdenvertaisuutta. Tällä hetkellä ei kuitenkaan ole tarjolla lainkaan sähköisiä viranomaispalveluita saamen kielellä. Saamelaiskäräjät huomauttaa että, saamelaisten kielellisten oikeuksien ja yhdenvertaisuuden kanssa ei ole sopusoinnussa se, että digitaalinen palvelukanava on jäänyt saamenkielisten asiakkaiden ulottumattomiin. Samaan lopputulokseen on tullut apulaisoikeuskansleri ratkaisussaan OKV/1161/1/2018. Digitaalista henkilöllisyyttä kehittäessä tulee huomioida, että käyttöliittymä ja tunnistautumisen on mahdollista tehdä saamen kielellä. Saamen kielellä tarkoitetaan saamen kielilain määritelmän mukaisesti inarin-, koltan- ja pohjoissaamen kieliä.

Saamelaiskäräjät huomauttaa, että julkisen vallan tehtäviä siirrettäessä liikelaitoksille voi tapahtua mahdollista kielellisten oikeuksien liudentumista. Siksi valmistelussa on huomioitava, että annettaessa julkista valtaa valtiokoneiston ulkopuolelle on varmistettava oikeusvaltioperiaatteen ulottuminen myös tähän toimintaan, tässä tapauksessa erityisesti saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutuminen.

Saamenkieliseen saavutettavuuteen tulee myös kiinnittää huomiota digitalisaatiossa erityisesti siksi, että suurin osa saamelaisväestöstä on kirjoitus- ja lukutaidotonta omalla kielellään. Tämän lisäksi tulee huomioida saamelaisten vammaisten oikeudet asiointiin omalla kielellä. Saavutettavuusperiaatteet toteutuvat tällä hetkellä heikosti saamenkielisten osalta, eikä saamen kielellä ole saatavilla esimerkiksi puheesynteesiä. Tätä voidaan pitää merkittävänä esteenä palveluiden saavutettavuuden kannalta. Saamenkielisten digitaalisten apuvälineiden kehittäminen ei ole yksityisille toimijoille taloudellisesti kannattavaa, joten julkisen vallan tulisi ottaa vastuu eri työkalujen kehittämiseksi, jotta saamenkielisten palveluiden saavutettavuutta voitaisiin parantaa ja palvelut voitaisiin tuottaa yhdenvertaisesti saamelaisväestölle.

4) Muut kommentit

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Saamen kielten erikoismerkkien yhteensopivuus tulee huomioida tarpeeksi aikaisessa vaiheessa digitaalisia palveluita kehittäessä ja tulee varmistaa, että saamen kielten merkistön käyttö on mahdollista teknisessä ratkaisussa. Esimerkiksi väestötietojärjestelmään ei ole ollut mahdollista merkitä kaikkia saamen kielissä esiintyviä kirjaimia. Apulaisoikeusasiamies totesi ratkaisussaan (EOAK/3592/2017), että perustuslain ja Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten valossa valtion olisi tullut ilman aiheutonta viivytystä huolehtia siitä, että saamelaisten nimet voidaan kirjoittaa väestötietojärjestelmään saamen kielen mukaisessa kirjoitusasussa. Menettely todettiin lainvastaiseksi.

Arviomuistiossa tulee ilmi, että digitaalisen identiteetin attribuuttitietojen luovuttamiseen ja tallentamiseen liittyy tiedonhallinnan ja tietosuojan näkökulmasta selvitettäviä kysymyksiä ja linjattavia asioita. Saamelaiskäräjät muistuttaa, että kysymystä tulee selvittää myös saamelaisväestön

näkökulmasta ja tunnistaa mahdolliset riskit. Saamelaisväestön henkilötietojen keräämiseen voi liittyä eettisiä ja tiesuojariskejä, joita tulisi pohtia tarkemmin ja tietojen mahdollinen väärinkäyttömahdollisuudet estää.

Tämän lisäksi tulisi selvittää, miten henkilön äidinkielenmerkintä tehostaisi palveluun kirjautuneita ohjautumaan omankielisten palveluiden pariin ja näin myös viranomaisten olisi helpommin tunnistettavissa saamelaisväestön palveluntarpeet.

Aikio Kirste

Saamelaiskäräjät - Puheenjohtaja Tuomas Aslak Juuso hyväksyi lausunnon
30.4.2021.